

KOŚCIOŁY I OŁTARZE W DEKANACIE SULECHÓW

Leżąca w zachodniej Polsce diecezja zielonogórsko-gorzowska swymi korzeniami sięga diecezji lubuskiej, istniejącej na tych terenach u początków dziejów Kościoła w Polsce. Współczesna historia zaczęła się w 1945 roku, gdy po II wojnie światowej powstała Administracja Apostolska Kamieńska, Lubuska i Prałatury Pilskiej z siedzibą w Gorzowie, obejmująca 1/7 terytorium Polski. Diecezja gorzowska została ustanowiona w 1972 roku bullą papieża Pawła VI, natomiast w 1992 papież Jan Paweł II zreorganizował ją i przemianował na diecezję zielonogórsko-gorzowską. Diecezja należy do metropolii szczecińsko-kamieńskiej. Jest jedną z 3 diecezji obrządku łacińskiego w metropolii szczecińsko-kamieńskiej. Od 2016 roku Biskupem diecezji jest bp Tadeusz Lityński. Biskupami diecezjalnymi senior są: bp Adam Dyczkowski od 2007 r, bp Stefan Regmunt od 2015r, bp Paweł Socha od 2012r. W diecezji zielonogórsko-gorzowskiej jest 30 dekanatów. W dekanacie sulechowskiej jest 12 parafii, które posiadają kościoły filialne i kaplice. Na czele Dekanatu Sulechów stoi Dziekan – ks. Szkwarek Andrzej od 2016 roku, Wicedziekan – ks. Sołtysiak Waldemar od 2016 roku, Dekanalny ojciec duchowny- ks. Szura Stanisław od 2019 roku oraz Dekanalny duszpasterz młodzieży - ks, Pobihuszka Mateusz od 2018 roku.

Parafie

1.0 **Bojadła** – Parafia pw. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus

1.1 Pyrnik – Kościół filialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny

2.0 **Cigacice** – Parafia pw. Św. Michała Archanioła

3.0 **Kargowa** – Parafia pw. Św. Wojciecha

3.1 Kargowa – kościół filialny pw. Św. Maksymiliana M. Kolbe

3.2 Karszyn – Kościół filialny pw. Św. Jadwigi

3.3 Obra Dolna – Kaplica Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski

3.4 Wielka Wieś - Kaplica w DPS

4.0 **Kije** – Parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa

4.1 Kępsko – Kościół filialny pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny

4.2 Pałck – Kościół filialny pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny

5.0 **Klenica** – Parafia pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny

5.1 Dąbrówka - Kaplica św. Jadwigi

5.2 Klenica – Kaplica ss. Niepokalanek

6.0 **Łęgowo** – Parafia pw. Św. Stanisław Biskupa

6.1 Buków – Kościół filialny pw. Św. Józefa Oblubieńca

6.2 Kłępsk - Kościół filialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny

7.0 **Nietkowice** - Parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa

7.1 Brody - Kościół filialny pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny

7.2 Pomorsko - Kościół filialny pw. Św. Wojciecha

8.0 **Nowe Kramsko** – Parafia pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny

8.1 Nowe Kramsko – Kaplica Wszystkich Świętych.

8.2 Wojnowo - Kościół filialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej

9.0 **Smolno Wielkie** – Parafia pw. Chrystusa Króla

9.1 Podlegórz - Kościół filialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego

9.2 Ostrzyce – Kaplica Matki Bożej Różańcowej

10.0 **Sulechów** – Parafia Podwyższenia Krzyża Świętego w Sulechowie

10.1 Sulechów - Kościół filialny pw. Najświętszego Imienia Maryi

10.2 Sulechów – Kaplica szpitalna (na oddz. Wewnętrznym)

10.3 Sulechów – Kaplica szpitalna (na oddz. rehabilitacji)

10.4 Kalsk – Kościół filialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej

11.0 **Sulechów** – Parafia pw. Stanisława Kostki w Sulechowie

11.1 Mozów - Kościół filialny pw. Józefa

12.0 **Trzebiechów** – Parafia pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny

12.1 Trzebiechów Kaplica Matki Bożej Częstochowskiej w Domu Pomocy Społecznej

12.2 Głuchów - Kościół filialny pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny

12.3 Ledno – Kaplica Matki Boskiej Rokitniańskiej

1.0 Bojadła – Parafia pw. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus

Gmina Bojadła leży w Kotlinie Kargowskiej, na prawym brzegu środkowego biegu Odry. Wieś Bojadła, siedziba gminy. Pierwsza wzmianka o wsi została odnotowana w 1291 roku. Wtedy pojawia się w dokumentach pierwszy właściciel Fritzko von Lebell. Wkrótce majątek przeszedł w ręce rodziny von Dyherrn. W latach 1549 i 1555 potwierdzone zostaje przynależność Bojadł, Pyrnika oraz Konotopu do Hansa von Dyherrna. Następnie dobra przechodzą na własność rodu von Kottwitz. Pierwszym właścicielem z tego rodu był Adam Wenzel. Bojadła w rękach Kottwitzów będą przez 325 lat.

Około 1790 roku na terenie Bojadół znajdują się m.in. folwark, pałac, kościół ewangelicki i 5 młynów wiatrowych. Do dziś przetrwały pozostałości zespołu pałacowo-parkowego z dominującym w krajobrazie pałacem. Budowę rozpoczęto w 1707 roku, i miała formę barokową, a wjazd do niej prowadzi przez ozdobną bramę pomiędzy dwoma pawilonami. Pałac pomimo kilkakrotnie prowadzonych remontów zachował pierwotną bryłę z lat trzydziestych XVIII wieku. Z tego czasu pozostały barokowe pawilony - kordegardy. Park ma powierzchnię około 2,1 ha. Założony w pierwszej połowie XVIII wieku, geometryczny z aleją na osi, z asymetrycznie rozmieszczonymi kanałami i basenami. Ogródzony podobnie jak dziedzinec pałacowy około 1770 roku.

Parafia pw. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus

W pobliżu zespołu znajduje się kościół parafialny, dawny zbór luterański wzniesiony w latach 1757-58 z inicjatywy Adama Heinricha von Kottwitz. Kościół należy do typu budowli szachulcowych założonych na planie wydłużonego ośmioboku. Konstrukcja świątyni należy dziś do ciekawych w rejonie. Jej projektantem był twórca Bramy Brandenburskiej – Carl Gotthard. Ciekawostką jest fakt, iż z luterańskiej świątyni korzystali także katolicy. W bojanowskim zborze odprawiano msze w języku polskim. Za czasów Doroty Talleyrand, która zanotowała w swoim pamiętniku, że we wsi jest dużo mieszkańców mówiących w języku polskim i był on powszechny do połowy XIX wieku. W XIX wieku kościół miał hełm. Po 1945 roku obiekt został przekazany dla wyznania katolickiego i był wielokrotnie remontowany. Wykonywano remonty bieżące. Po jego wschodniej stronie zbudowano zakrytą, od północy i południa kruchty, a od zachodu wieżę. Drewniana wieża w górnej części została nakryta kopulastym hełmem z iglicą w formie obelisku. Obiekt cały jest przykryty dachem wielospadowym. Okna prostokątne zamknięte łukowo w elewacji umieszczono na dwóch poziomach. Wejście do kościoła znajduje się w przyziemiu w wieży dzwonnej, tu także znajduje się kruchta. Wnętrze trzynawowe, z emporami. Drewniane sklepienie nawy ma kształt kolebkowy, ozdobione malowanymi kasetonami. Świątynie z trzech stron obiegają wsparte na drewnianych słupach empory. Pozostałość historycznego wystroju i wyposażenia reprezentuje przede wszystkim barokowy ołtarz, ustawiony na ścianie wschodniej i barokowe organy na ścianie zachodniej, oraz balustrada i rokokowe epitafium, umieszczone w prezbiterium. W ołtarzu rzeźba św. Teresy ze świętymi, całość otoczona kolumnami z polichromią stiukową. Na pierwszy rzut oka ołtarz z okresu rokokowego, jest bardzo ładny i pasujący do całego kościoła. Epitafium Rudolpha Gottharda von Kottwitz z 1765 roku, znajduje się na ścianie z lewej strony prezbiterium. Organy nieczynne i nie wiadomo kto i w którym roku wykonał. Brak danych.

1.1 Pyrnik – Kościół filialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny

Wieś wzmiankowana w 1482 roku, powstała w XIII lub XIV wieku, jako ulicówka. W późniejszych czasach rozwija się na obrzeżach zlokalizowane dwa folwarki. Wieś była własnością wielu rodów od rodziny Czabil, następnie von Konbeldorf i von Carolath-Schonaich do ostatniego von Kurland. Wieś nigdy nie była dużą osadą. Do zabytków zaliczyć można tylko kościół, powstał prawdopodobnie w 1930 roku, jest w stylu neogotyckim. Jednak wcześniejsza jest dzwonnica wiejska typu alarmowego z 1 połowy XIX wieku zachowała się zabudowa folwarczna z budynkami mieszkalnymi i te obiekty dominują we wsi. Kościół z wieżą dzwoniczną znajduje się na skraju wsi. Wieża nie przylega do kościoła, lecz jest oddzielną budowlą, przykryta dachem namiotowym. Świątynia jednonawowa z sufitem kolebkowym otynkowanym i malowaną postacią Marii Panny z aniołami. W zachodniej części empora organowa z organami niestety nieczynnymi. We wschodniej stronie ołtarz w apsydzie przedstawiający skromny obraz Najświętszej Marii Panny z lat 70 dwudziestego stulecia. Elewacja z dużymi oknami daje znakomite doświetlenie wnętrza. We wschodniej stronie za apsydą zbudowano pomieszczenie zakrystii. Od strony zachodniej jest dobudowane pomieszczenie kruchty, pokryte dachem dwuspadowym. Ciekaw są witraże w oknach.

2.0 Cigalice – Parafia pw. Św. Michała Archanioła

Cigalice – wieś położona nad Odrą w powiecie zielonogórskim w gminie Sulechów. Przez wieś przebiega droga nr 3, natomiast skrajem droga ekspresowa nr S3. Obecne koryto Odry utworzono w 1774 roku, likwidując istniejące tu trzy wielkie zakola (rzeka meandrowała) Prace regulacyjne na tym odcinku rzeki doprowadziły do zmian hydrograficznych. Do 1854 r. Odra tworzyła w Cigalicach dwa ramiona. Rozwój miejscowości nastąpił po wybudowaniu w 1897-98 portu rzecznej oraz mostu stalowego wykonanego w zakładach metalowych Beuchelta w Zielonej Górze w 1924 roku. Był taki czas gdy na stoku rzeki Odry powstawały winnice, plantatorzy obok winnic także posiadali liczne drzewa owocowe i krzewy. Dochodowość nadodrzańskich winnic wynikała z wielkiej troski właścicieli o stan plantacji, a zwłaszcza w okolicach Cigalic w Górzycowie. Wegetacja delikatnych i ciepłolubnych winorośli wymagała nie tylko nasłonecznienia nadodrzańskich zboczy, ale też niezwyklej zapobiegliwości. W tych czasach urokliwe plantacje zlokalizowane w atrakcyjnym krajobrazowo terenie zachęcały do budowania wielu dacz, w tym wspaniałych domów. Traktowano te tereny jako uzdrowisko, do których przybywali kuracjusze i letnicy. Miała tam też swą winnicę i ekskluzywny dom, sulechowska luterańska gmina, dar wdowy założyciela sierocińca w Sulechowie Matyldy Steinbart. Była to najpiękniejsza wówczas winnica której superintendentem był Wagner i w willi częstym gościem był przyrodnik i geograf Aleksander von Humboldt. Po walkach o Odrę są pozostałości niemieckich umocnień z II wojny światowej.

Udostępniona jest kopuła obserwacyjna, jedyny widoczny fragment żelbetowego jednokondygnacyjnego schronu obserwacyjnego nr 712. Kopuła znajduje się przy moście drogowym na Odrze. Obecnie największym zakładem w Cigacicach jest zakład produkujący materiały izolacyjne ze skały wełnę mineralną w różnych postaciach pod nazwą Rockwool Polska Sp. Z o.o.

Parafia pw. Św. Michała Archanioła

Kościół w stylu neogotyckim wybudowany w drugiej połowie XIX wieku jako kościół wiernych wyznania ewangelicko-luterańskiego. Współczesny kościół w Cigacicach jest kościołem parafialnym rzymsko – katolickim Diecezji Zielonogórsko – Gorzowskiej. Budowla ceglana, nieotynkowaną, jednonawowa z trójkątną apsydą od wschodu i szczykami oraz wysmukłą iglicą ceramiczną. Kościół jest orientowany Wschód (ołtarz)- zachód (wejście) Na elewacji widnieją ślady licznych uszkodzeń po pociskach karabinowych i rykoszety odłamków pocisków artyleryjskich to pozostałość po działaniach wojennych II wojny światowej (29 stycznia do 14 lutego). Stojąc przy południowej ścianie możemy obejrzeć piękny widok

na most i rzekę Odrę oraz na horyzoncie Wał Zielonogórski i osiedla w mieście. Sufit w kościele drewniany szalowany jarzmowy (krokiew łukowy). W czasie wzrostu wiernych wyznania

protestanckiego wstawiono empory do wnętrza kościoła w celu powiększenia powierzchni. W kościele zainstalowano w 1900 roku organy. Budowniczym organów był Wilhelm Sauer. Ołtarz w trójkątnej apsydzie w stylu neogotyckim przedstawiający obraz w maswerku wczesnogotyckim negatywowym Michała Archanioła. Obraz malowany. W Nowym Testamencie pojawia się jako stojący na czele hufców niebieskich, zwycięsko walczący

z szatanem i jego zwolennikami. Wstawia się u Boga za ludźmi, jest aniołem stróżem ludu chrześcijańskiego. Stoi u wezgłowia umierających, którym następnie towarzyszy w drodze do wieczności.

Na ścianie tablica; J E KS dr biskup TEODOR BENSCH Pierwszy biskup Diecezji Gorzowskiej Człowiek i kapłan o głębokim umyśle i wielkim sercu. Od końca 1956 r. do stycznia 1958 r. Wdzięczni parafianie ze swym proboszczem w XX rocznice pracy kościoła na Ziemiach Zachodnich.

3.0 Kargowa – Parafia pw. Św. Wojciecha

Kargowa to jedno z miast zachodniego pogranicza Wielkopolski. W średniowieczu zanim została założona wieś w pobliżu był niewielki gród, który za sprawą pierwszych Piastów rozwija się tak jak grody Santok, Międzyrzecz czy Grodziszczce. Takie grodzisko istnieje w dniu dzisiejszym i należy do pierścieniowych z wałem obronnym. Na podstawie badań stwierdzono powstanie i funkcjonowanie grodu od X do połowy XIII wieku. Wieś Kargowa była wzmiankowana w 1360 roku wraz z jej właścicielem Dzierżykrajem. W następnym okresie około XV wieku wieś należy do rodu von Kottwitz. W następnym stuleciu osadą władali Żychlińscy, a później rodzina von Unruh. Rozwój i znaczenie wsi w 1426 roku nazwano Cargowa Maior, spowodowało, że w 1637 roku król Władysław IV nadaje przywilej do czterech jarmarków w roku i jednego w tygodniu. W połowie XVII wieku Christoph von Unruh przyjął i osadził protestanckich uchodźców z krajów rządzonych przez Habsburgów. W 1653 roku osadnicy uzyskują prawa samorządowe, a osiem lat później prawa miejskie na mocy przywileju wydanego przez króla Jana Kazimierza. Rozwój przestrzenny miasta następował stopniowo i zabudowa lokalizowała się przede wszystkim wzdłuż głównych dróg komunikacyjnych. W XVII i pierwszej połowie XVIII wieku miasto stało się ważnym ośrodkiem handlowym pomiędzy Wielkopolską a Brandenburgią. W czasach Augusta II i Augusta III w mieście stacjonował garnizon wojsk saskich, a w pobliskim pałacu Unruha na odpoczynek zatrzymywali się obydwaj królowie. Podczas II rozbioru Polski Kargowa stała się w 1793 roku punktem oporu żołnierzy polskich, którzy pod dowództwem kapitana Stefana Więckowskiego wystąpili przeciwko wojskom pruskim. W 1837 roku rząd pruski wykupił miasto wraz z dobrami od ostatnich właścicieli rodziny von Unruh. W tym samym roku miasto płonie. Głównym źródłem utrzymania mieszkańców w wieku XVII i XVIII jest sukiennictwo, później płóciennictwo. W połowie XIX wieku ludność zajmuje się głównie uprawą roli, winorośli i chmielu. Dużą rolę będą odgrywać młyny. Pod panowaniem niemieckim Kargowa będzie do 1945 roku. W Kargowej zachowało się kilka obiektów zabytkowych. Nieduży ratusz został zbudowany w pierwszej połowie XVIII wieku w centrum prostokątnego rynku. Jego budowę rozpoczęto w 1729 roku. Obecny kształt zawdzięczamy gruntownej rozbudowie w 1856 roku oraz późniejszym przeróbkom. Jest to dwukondygnacyjna budowla przykryta czterospadowym dachem. We wschodnie skrzydło wbudowano pięciokondygnacyjną wieżę zwieńczoną iglicą z chorągiewką. Następnym obiektem jest pałac wybudowany pod koniec XVII wieku za czasów Christopha von Unruha i wkomponowany w duży w założeniach ogród. Pałac był piętrową

budowlą z dwoma skrzydłami od strony zajazdu. Do dziś zachowały się tylko pierwotne piwnice o kolebkowych sklepieniach, podpartych na filarach oraz kolumnach. W roku 1733 rozbudowano pałac, wzniesiono budynki koszarowe oraz założono ogród. Po śmierci króla Augusta II pałac został splądrowany i spalony przez okolicznych mieszkańców. W trakcie odbudowy pałac uzyskuje prostą formę i skromniejsze detale architektoniczne. W barokowych wnętrzach przykrytych sufitami zdobionymi głównie sztukaterią, zachowały się resztki historycznego wyposażenia w postaci trzech kominków. Założony w latach 1731-33 park zachował do dziś pozostałości osiemnastowiecznego drzewostanu. Tu możemy w symetrycznej kompozycji znaleźć platany, cisy, daglezie, perłowiec japoński i kłęk kanadyjski.

Kościół Parafialny pw. Św. Wojciecha

Parafia w Kargowej istniała już pod koniec XIV wieku, do dziś nie zachowały się żadne ślady starszych, najpewniej drewnianych świątyń. O funkcjonowaniu parafii katolickiej świadczą wzmianki zachowane głównie w protokołach sądowych. Dopiero gdy ożywienie wspólnoty w XIX wieku przystąpiono do budowy świątyni. Kościół wzniesiony w 1892 roku i przebudowany w 1932 roku. Jest małym budynkiem ceglanym z wieżą oraz pięcioboczną apsydą, usytuowaną po stronie wschodniej. Korpus nakryty jest dachem dwuspadowym, czworoboczną wieżą hełmem namiotowym. Budowla pod względem architektonicznym nawiązuje do romanizmu i gotyku. Ołtarz po stronie wschodniej jest z okresu XX wieku skromny ale pasujący do otoczenia. Po wejściu do świątyni w stronie zachodniej znajduje się empora organowa z organami wykonanymi przez Alberta Emila Polcyn z 1907 roku. Organy były dwa razy remontowane w roku 1985 i 1993. W prawej stronie nawy ołtarz przedstawiający Matkę Boską z Dzieciątkiem w postaci ryngrafu orła z koroną.

3.1 Kargowa – kościół filialny pw. Św. Maksymiliana M. Kolbe

Dawny kościół ewangelicki, dzisiaj pomocniczy. Dzieje gminy ewangelickiej sięgają XVII wieku, kiedy to pierwsza świątynia usytuowana w pobliżu pałacu. W następnym latach czyli w 1738 roku zbudowano szachulcowy zbór, zastąpiony w latach 1801-05 murowaną świątynią. Wieża została dobudowana w 1832 roku. Całość została wzniesiona w stylu późno-klasycystycznym. Jest to murowany na planie prostokąta, salowy obiekt, nakryty dachem dwuspadowym. Czworoboczną wieżę wieńczy hełm ostrosłupowy. W elewacji umieszczono trzy poziomy

prostokątnych i kwadratowych okien. Główne wejście znajduje się u podstawy wieży, prowadzi przez kruchtę do wnętrza. Całość nawy z emporami i prezbiterium przykryto stropem belkowym. Do celów religii katolickiej dobudowano zakrystię oraz w części ołtarzowej nieznacznie przekształcono. Dwukondygnacyjne emporie wsparte są filarach. Niższa jest emporą organową. Organy zainstalowano w 1985 roku. Do dziś przetrwało niewiele oryginalnego wyposażenia. Po prawej stronie ołtarza jest umieszczona chrzcielnica, która jest jedynym elementem oryginalnego wyposażenia.

3.2 Karszyn – Kościół filialny pw. Św. Jadwigi

Wieś odnotowano w latach 1687-88. Znakomite miejsce na spacer. Z obiektów zabytkowych zaliczamy kościół filialny pw. Św. Jadwigi zbudowany w 1792 roku. Jest to murowana jednonawowa budowla klasycystyczna z wyodrębnionym, prostokątnym prezbiterium. Po stronie zachodniej wzniesiono wieżę, którą podwyższono w 1922 roku. Korpus nawowy nakrywa dach dwuspadowy, mniejsze i węższe prezbiterium trójspadowe, zaś wieżę wysoki hełm namiotowy. Podłużne okna charakteryzują się lekko łukowym zamknięciem. Wejście główne znajduje się w przyziemiu wieży. Półkoliście zamknięty portal wieńczy trójkątny szczyt. Wewnątrz świątyni zachowały się sklepienia żagłowe i kolebkowe. Prezbiterium od nawy oddziela półkolisty łuk tęczy. Na ścianie zachodniej umieszczono emporę organową wspartą na bocznych ścianach nawy. W świątyni zachowały się elementy barokowego wyposażenia wśród nich ołtarz.

3.3 Obra Dolna – Kaplica Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski

Obra Dolna to spokojna wieś w gminie Kargowa. Otoczona lasem, który zachęca do pieszych wycieczek. Znakomite miejsce na odpoczynek. Kaplica została wykonana na miejscu dawnej remizy strażackiej. Elementy ołtarza z okresu XX wieku. Kaplica nie posiada elementów zabytkowych.

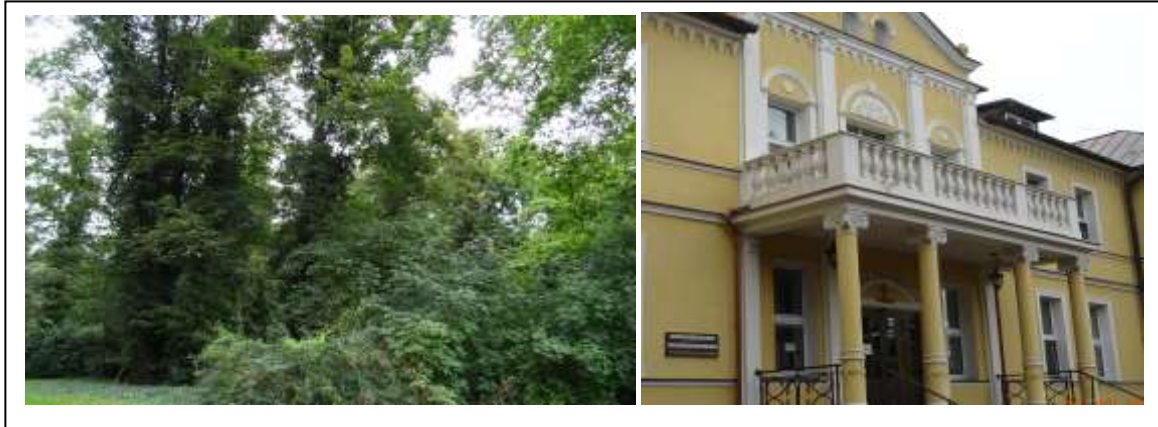

3.4 Wielka Wieś - Kaplica w DPS

Wielka Wieś położona w województwie wielkopolskim w powiecie wolsztyńskim. Wieś królewska starostwa kopanickiego, pod koniec XVI wieku leżała w powiecie kościańskim. W latach 1815-48 właścicielem wsi był Bloch. Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Intelakualnie i osób dorosłych prowadzony jest przez Zgromadzenie Sióstr Opaczności Bożej. Kaplica wraz z ołtarzem i drogą krzyżową została zaprojektowana

i wykonana przez poznańskiego artystę plastyka. Malowidła na ścianach są najwyższej klasy, znakomicie wkomponowane do pomieszczenia. Wszystko wykonano w XXI wieku.

4.0 Kije – Parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa

Wieś położona w gminie Sulechów. Na przełomie XVII i XVIII wieku wieś należała do rodu von Unruh. W XIX wieku majątek w rękach von Gersdoff. Od 1844 roku własność Karla Gustawa barona von Gersdof. Od początku XX wieku do lat 30-tych XX wieku dobra posiada rodzina Maria Angela von Wentzel. Podczas wojny siedmioletniej w 1759 roku doszło do bitwy pomiędzy wojskami rosyjskimi, która pokonała armię króla pruskiego Fryderyka II. Pozostałością po założeniu są park krajobrazowy około 1,4 ha oraz resztki zabudowań folwarcznych. Do ciekawych obiektów we wsi jest murowany z nieotynkowanej cegły z 2 połowy XIX wieku jednonawowy na rzucie prostokąta z wysmukłą wieżą od zachodu, zwieńczony stożkową iglicą kościół. Świątynia parafialna, późny gotyk. Postawiony na miejscu wcześniejszego w drugiej, połowie XIX wieku. Wejście do kościoła

znajduje się w przyziemiu wieży. Prezbiterium, w ołtarzu obraz „Ece Homo” w formie tryptyku. W świątyni znajdują się organy, brak danych

budowniczego Instrumentu. Prawdopodobnie jest nim Karl Arendt z Sulechowa. Jeżeli potwierdzi się, że jest nim Arendt to oznacza iż jest to jedyny instrument tego budowniczego organów w regionie. Z pewnością organy zasługują na zainteresowanie. Wewnątrz empyry umieszczono na ścianach północ, południe oraz ścianie zachodniej. Empory podparte słupami drewnianymi od posadzi do sufitu. Sufit drewniany łamany z belek i desek.

4.1 Kępsko – Kościół filialny pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny

Wieś położona w gminie Świebodzin. Po raz pierwszy wzmiankowana w 1320 roku, kiedy to rycerz Dragonus przekazuje ją klasztorowi paradyskiemu. W 1540 roku majątek jest w rękach Kacpra von Schlichting., następnie będzie przechodzić z rąk do rąk w rodach szlacheckich. Od 1840 roku wieś w rękach Augusta Wilhelma Eugena Schulz z Niekarzyna, po jego śmierci majątek przechodzi na syna Valentina. Później zakupi niejaki Krause, a w latach XX wieku wieś jest w posiadaniu rodziny Wiedenbeck. To właśnie te rodziny założyły we wsi

kościół koło założenia dworsko-parkowo-folwarcznego. Do dnia dzisiejszego zachował się park krajobrazowy i zabytkowy kościół filialny zbudowany jako zbór w 1737 roku, z inicjatywy ówczesnego właściciela wsi von Lobena. Barokowy kościół jest budowlą jednonawową z trójboczną apsydą i masywną wieżą ukończoną w 1745 roku, nakrytą dachem namiotowym. Korpus nakryty dachem dwuspadowym, apsyda dachem wielospadowym. Od strony południowej drugie wejście (kruchta) nakryta dachem dwuspadowym. Główna kruchta od strony zachodniej i przejście pod wieżą do nawy głównej. W elewacji okna w dwóch poziomach

oddzielone gzymsem. Jego mury ceglano-kamienne odznaczały się pewną surowością, dopiero niedawno zostały otynkowane. Nowe pokrycie uzyskał także dach świątyni. Wewnątrz

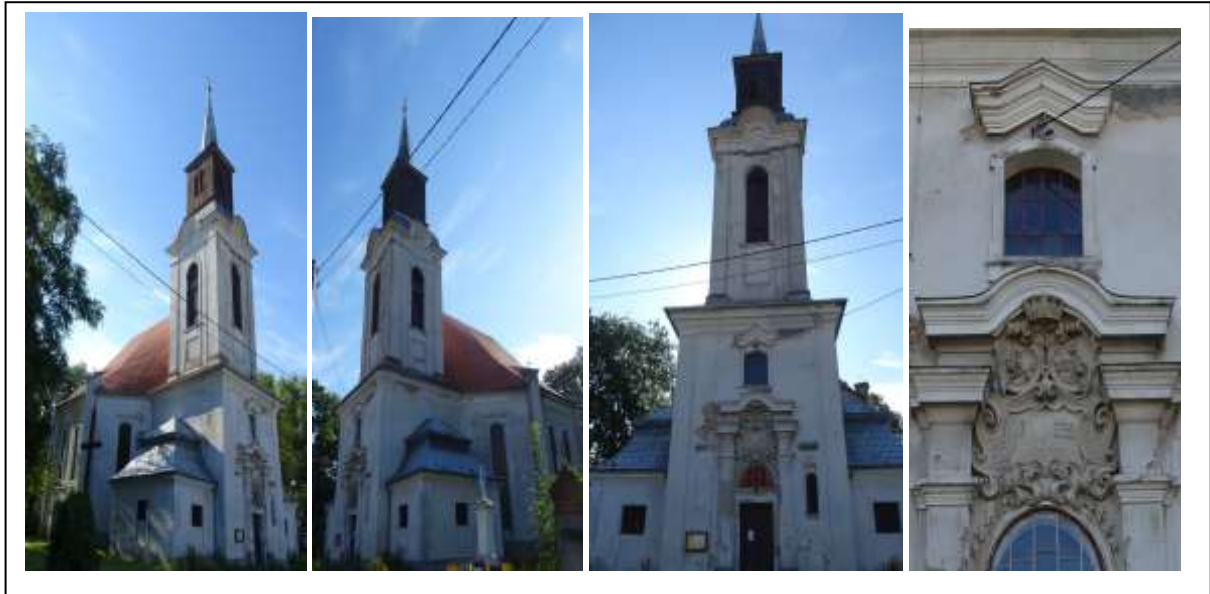
empory umieszczono na ścianach wewnętrznych północ, południe oraz ścianie zachodniej. Empory podparte słupami drewnianymi od posadzi do sufitu. Sufit drewniany łamany z belek i desek. Ołtarz nowy wykonany około 1990 roku. Obraz został namalowany przez współczesną malarzkę, nie jest znana wykonawczyni. Obraz przedstawia Niepokalane Serce Najświętszej Maryi Panny. Ciekawostka w kościele to podłoga, w części wykonana z płytek podobnych do terakoty, a w drugiej części podłoga z cegły. Kościół obecnie przynależny do parafii w Kijach.

4.2 Pałck – Kościół filialny pw. Zwiastowania Najświętsze

Maryi Panny

Wieś była odnotowana w roku 1499/1500, mieszkali tu czterej bracia Gersdorfowie. W ciągu kilku stuleci dobra w Pałcku, oprócz rodu von Gersdorf, posiadali Lobenowie, Stoschowie, Paczkowscy i Zastrowie. Jeszcze w 1879 roku jako właściciela dóbr pałckich odnotowano reprezentanta tej rodziny – Eugenia Karla von Zastrowa. We wsi został założony zespół dworski obejmujący pałac, park oraz folwark. W obrębie był także kościół. W kompleksie tym był także barokowy pałac z 1740 roku. Został rozebrany w XX wieku, do dnia dzisiejszego zachowały się; park z XVIII wieku oraz zabudowa folwarczna z początku XIX wieku. W dobrym stanie zachował się kościół, który został zbudowany w latach 1732-35 jako jednonawowy zbór protestancki dzięki fundacji właściciela dóbr Andreasa von Stoscha. W połowie XIX wieku do korpusu dostawiono zakrytą i częściowo zmieniono elewację. We wnętrzu zbudowano empory. Po 1945 roku kilkakrotnie prowadzono remont i ostatni w 2004 roku. Kościół jest murowany, barokową budowlą założoną na planie ośmioboku, z prostokątną wieżą wzniesioną po zachodniej stronie i zakrytą, która stanęła po stronie wschodniej. Nawa jest nakryta dachem wielospadowym, zaś wieżę wieńczy drewniany hełm szpiczasty. Przy wieży zbudowano dwie kaplice nagrobne nakryte dachami mansardowymi. Wejście prowadzące pod wieżę charakteryzuje się interesującym, sztukatorsko dekorowanym portalem z flankującymi go

pilastrami i wygiętym do góry gzymsem, który wieńczy kartusz herbowy rodziny von Stosch. Kruchta oraz kaplica północna są sklepione krzyżowo, a południową przykrywa sklepienie kolebkowe z lunetami. W zasadniczej części wnętrza świątyni, przykrytej drewnianymi stropami, zachowały się elementy wyposażenia barokowego, jak ołtarz główny, a także trzy marmurowe sarkofagi członków rodziny fundatora. W kościele znajdują się organy. Kto i kiedy zbudował nie wiadomo, brak danych. Obecnie częściowo rozebrane, pozostała obudowa w dobrym stanie. Pierwsze wrażenie po ujrzaniu organów nie pokrywa się z zachwytem, jaki towarzyszy bliższemu zapoznaniu się z instrumentem. Kościół jest otoczony fragmentem muru kamiennego.

5.0 Klenica – Parafia pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny

Klenica wieś o średniowiecznej metryce, w której w 1443 roku znajdowała się posiadłość ziemską należąca do Siegmunda von Zabeltitz. W 1649 roku na mocy testamentu barona

Ernsta von

Sprintzensteina majątek klenicki wraz z dobrami otyńskimi został przekazany zakonowi jezuitów

którzy wyremontowali budynki po wojnie trzydziestoletniej i w roku 1680 zbudowali dom gościnny. Wszystkie zabudowania z domem gościnnym dziesięć lat później pożar zniszczył. Jezuita władali tymi dobrami do 1776 roku. (trzy lata po rozwiązaniu zakonu). W roku 1787 majątek otyński z Klenicą kupił książe kurlandzki Ernest von Biron, po którym odziedziczył syn Piotr, a następnie córka Piotra Dorota de Talleyrand Perigord. W 1862 roku majątek klenicki przejęła córka Doroty, Paulina markiza de Castellane, a po jej śmierci w 1891 roku posiadłości zarządzać będzie zięć książe Antoni Wilhelm Radziwiłł. Po wybudowaniu pałacu myśliwskiego w Klenicy budynki pojezuickie zostaną przeznaczone na mieszkania. Dobra klenickie w rękach pozostaną do 1922 roku, kiedy zostaną zakupione przez Śląskie Towarzystwo Ziemskie. Pochodzący z XVII wieku murowany dwór został założony na planie prostokąta. Przebudowano go w XIX wieku. Jest to piętrowa budowla, pierwotnie nakryta czterospadowym dachem, obecnie dwuspadowym. Nad portalem drzwiowym wisi kamienna tablica z herbem księżnej Doroty e Talleyrand Perigord. Na elewacjach częściowo zachowały się elementy detalu architektonicznego. Obecnie budynek pełni funkcje mieszkaniowe. W latach 1883 – 84 książe Antoni Wilhelm Radziwiłł na terenie nowo założonego parku krajobrazowego zbudował pałac wraz z obiektem gospodarczym. Klenicki pałac to murowana piętrowa budowla składająca się z korpusu oraz skrzydła zachodniego. W elewacjach zostały umieszczone prostokątne oraz zamknięte półkoliste okna. Architekturę korpusu i skrzydła zachodniego uzupełniły dwie wieże nakryte hełmem. Po 1945 roku pałac został upaństwowiony i mieściło się tu PGR, później Lubuski Uniwersytet Ludowy, a jeszcze niedawno Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapeutyczny. Od 2006 roku pałac pozostał nieużywany.

Kościół parafialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny

Murowany kościół został zbudowany w 1793 roku na miejscu drewnianej świątyni. Jest to klasycystyczny obiekt, przebudowany oraz powiększony około połowy XIX wieku. Ta trzynawowa, halowa świątynia została założona na planie prostokąta z wyodrębnionym od południa prezbiterium, zamkniętym trójbocznie. O północy wzniesiono kwadratową wieżę zwieńczoną kopułastym hełmem. Przy elewacji wschodniej wykonano dwie kruchty kaplicę, a przy zachodniej dwie kaplice. Okna umieszczone w bocznych elewacjach są zamknięte łukowo i półkoliście. Korpus nawowy nakrywa dach trójspadowy, prezbiterium wielospadowy. Część elewacji ozdobiono pilastrami i opaskami okiennymi. Wejście główne o łukowatym wykończeniu znajduje się w przyziemiu wieży. W kruchcie i w prezbiterium ściany ujęte parami pilastrów z głowicami porządku jońskiego. Wnętrze przykryte polichromowanym stropem zostało podzielone na nawy dwoma rzędami kanelowanymi kolumn korynckich. Pod emporą organową umieszczono w dwóch szeregach cieńsze kolumny. Pięcioboczne zamknięte prezbiterium oddzielone jest od nawy ścianą tęczą w kształcie półkolistej łuku. We wnętrzu zachowały się XIX wieczne ołtarze; główny i boczny, klasycystyczna ambona, konfesjonał, balustrada w kaplicy z drugiej połowy XIX wieku i obraz Wniebowstąpienia NMP z drugiej połowy XIX w.

5.1 Dąbrówka - Kaplica św. Jadwigi

Kaplica została wykonana wraz z budową świetlicy wiejskiej. Oddzielne wejście wprowadza do wnętrza znakomicie wykonanego. Kaplica była wykonana w latach 90 XX wieku i utrzymywana jest przez osoby ze wsi. Ołtarz jest skromny, ale pasuje do całości.

5.2 Klenica – Kaplica ss. Niepokalanek

Kaplica została wykonana w Ośrodku Pomocy Społecznej w budynku wielorodzinnym. Jest pomieszczeniem małym, ale posiadającym swój urok. Utrzymywany jest przez ss. Niepokalanki.

6.0 Łęgowo – Parafia pw. Św. Stanisław Biskupa

Wieś na przełomie XVII i XVIII wieku należała do rodziny von Knobelsdorff, a w drugiej połowie XVIII do Schenkendorffów. Nazwa wsi została zapisana i zaznaczona na mapach w 1759 roku. Na początku XIX wieku Łęgowo przeszło w ręce rodziny von Unruh. Pod koniec stulecia, w północno-wschodniej części wsi, w obrębie założenia folwarcznego wzniesiono murowany pałac, przed którym założono park. Piętrowy pałac zbudowano na planie prostokąta z ryzalitem przy północnej i południowej elewacji. Na elewacji zachował się mały fragment architektoniczny. W ryzalicie południowym umieszczono ceramiczny kartusz herbowy. Pałac

był używany do czasu remontu w latach osiemdziesiątych XX wieku, wtedy wybuch pożar, który zniszczył obiekt. Obecnie są tylko ściany zewnętrzne w ruinie. Za pałacem możemy obejrzeć dawny zespół budynków folwarcznych, stojących przy prostokątnym podwórzu. Część budynków dziś pełni funkcje mieszkalne. Budynek te pochodzą z okresu 1870-1900 i zachowują folwarczy charakter.

Kościół parafialny pw. Św. Stanisław Biskupa

Obok spalonego pałacu stoi niewielki kościół, jest to obiekt murowany wzniesiony w 1930 roku na miejscu kościoła drewnianego. Kościół pierwszy był wzniesiony w 1399 roku. Obecny jest jednonawowym obiektem z czteroboczną wieżą stojącą po zachodniej stronie. Korpus nakrywa dach dwuspadowy, zaś wieżę hełm iglicowy. Wnętrze przykrywa sklepienie kolebkowe. W przedsionku znajduje się tablica poświęcona mieszkańcom wsi, którzy zginęli na frontach I wojny światowej. Zachowały się trzy witraże, które umieszczono w oknach wschodniej ściany szczytowej. Witraże przedstawiają Jezusa oraz świętych Piotra i Pawła. Na osi symetrii po przeciwnej stronie ołtarza usytuowane są na chórze muzycznym organy zbudowane w 1930 roku z warsztatu Wilhelma Sauera. Skromne organy w Łęgowie skrywają wyjątkowe w skali regionu wiatrownice typu kieszonkowego. W województwie znajdują się tego typu dwa instrumenty, które posiadają takie systemy.

6.1 Buków – Kościół filialny pw. Św. Józefa Oblubieńca

Niewielka wieś leżąca w okolicy Łęgowa z ciekawymi zabytkami w tym zespołem pałacowym i folwarcznym z połowy XIX wieku. Zabudowa folwarczna jednolita stylowo murowana z łamanego kamienia i cegły z końca XIX wieku. Pałac neorenesansowy i pochodzi z 1870 roku, o bogatej dekoracji elewacyjnej, został odnowiony w roku 1989 roku. W ostatnich latach wykorzystywany jako szkoła podstawowa. Obok pałacu park krajobrazowy o powierzchni ponad 4 ha. Park o ciekawym drzewostanie, rosną pomnikowe drzewa.

Kościół filialny pw. Św. Józefa Oblubieńca

We wsi znajduje się kościół neogotycki, następca drewnianego kościoła z XV wieku, następnie przebudowany w 1790 roku. Ostateczny wygląd otrzymuje w 1856 roku jako forma neogotycka. W kościele znajdują się na chórze muzycznym organy budowane przez Ludwiga

Hartiga w 1854 lub 1858 roku. Organ w Bukowie posiadają wyjątkową wartość, oryginalnie zachowane elementy konstrukcyjne, podnoszące wartość historyczną instrumentu. Organ

są przykładem wczesnoromantycznego stylu brzmieniowego zastosowanego w tym małym instrumencie.

6.2 Klępsk - Kościół filialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny

W źródłach odnotowano wieś Klępsk w 1311 roku jako posiadłość pierwszego właściciela komesa Jaktora. Wieś ta będzie przechodzić z rąk do rąk i będzie własnością różnych rodów. Pod koniec XV wieku w Klępsku jest obecna rodzina von Unruh. Okres późniejszy to dobra

należą do rodów von Kalckreuth i von Unruh. Rodziny Kalckreuthów i Unruhów władali klępskimi majątkami aż do początku XX wieku. Do dziś na skraju wsi przetrwały pozostałości zespołu folwarcznego, należą do niego dawny czworak, stajnia oraz dwie stodoły z pierwszej

Pałac rodu Philipsbornów

połowy XIX w. oraz parterowe budynki murowane, założone na planie prostokąta i nakryte dachami dwuspadowymi. Obok znajduje się park, w którym wznosił się neogotycki pałac, siedziba ostatnich właścicieli majątku rodu Philipsbornów. Okres wojny zniszczył pałac i po nim nie ma śladu, pozostał park z bogatym wiekowym drzewostanem. We wsi stoi świątynia należąca do najciekawszych obiektów sakralnych województwa lubuskiego, przede wszystkim ze względu na niepowtarzalny charakter wystroju jego wnętrza.

Kościół filialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny

Kościół w Klępsku pełnił do 1945 roku funkcję ewangelickiego kościoła parafialnego, stanowi obecnie filię katolickiej parafii Łęgowo. Kościół z jednonawową budowlą z wyodrębnionym, węższym prezbiterium oraz murowaną zakrystią. Z zewnątrz wygląda skromnie, wzniesionej w konstrukcji zrębowej i słupowo-ramowej, jest wyodrębniona w bryle nawa i chór, oraz wieża od zachodu z murowaną przybudówką od północy. Przykryte pulpitowymi daszkami zewnętrzne schody po obu stronach na empory. Wieża o konstrukcji słupowej zwieńczona iglicą. Obecna wieża zastąpiła starszą podobnej konstrukcji zniszczonej po pożarze w 1657 roku.

Nawa i prezbiterium zbudowane na planie prostokąta i są nakryte gontowym dachem dwuspadowym. Od dwudziestych lat XVI wieku powstawały gminy ewangelickie, jednak w Klępsku powstała prawdopodobnie w XIII wieku i była siedzibą parafii wprowadzającej reformację dopiero w 1576 r. za sprawą patrona kościoła Grzegorza von Kalekreut. Kiedy powstała świątynia? Przeprowadzona analiza dendrochronologiczna w celu ustalenia daty powstania kościoła wykazała dla próbek drewna ze ścian nawy, że zbudowano prawdopodobnie w latach 1367-77. Wewnątrz kościoła zachował się bogaty, gotycko-renesansowy wystrój, uzupełniony jedynie w pierwszej połowie XX wieku oprawą tzw. Kaplicy Philipsbornów. Są to modernistyczne malowidła ściennie wyobrażające Adama i Ewę w raju oraz witraż. W malowidłach prezbiterium, które przykryto sklepieniem pozornym,

dominującym tematem jest Sąd Ostateczny. Na emporach przeważa tematyka związana z historią grzechu pierworodnego i jego skutków. Sceny zostały umieszczone w 1586 r. w nawie na balustradzie empory południowej. W 1609 r. namalowano sceny na emporze prezbiterium, przedstawiające alegorie zmysłów oraz Doczesność i Wieczność, około 1613 roku na ścianie tęczowej został namalowany Sąd Ostateczny, na sklepieniu prezbiterium czterech Ewangeliści, sceny ze starego i Nowego Testamentu, zaś na stropie nawy prorocy i święci. Około 1610 roku namalowano historię nadania Mojżeszowi tablic; Dziesięciorga Przykazań oraz polichromię przedstawiającą Cuda Jezusa i cykl pt. Efekt pokuty.

Kościół bez organów to tak jak dzwon bez serca. W świątyni zachowały się organy zbudowane w latach 1821-22 przez Samuela Ludwiga Hartiga. Ten znakomity początkowo nowosolski organomistrz w latach trzydziestych XIX wieku osiadł w Sulechowie, zbuduje około 30 instrumentów. Jednym z nich będzie instrument w Kłępsku. Ludwig Hartig, to jedyny znaczący lubuski organomistrz, który był łącznikiem między

dwoma epokami brzmieniowymi w budownictwie organów, barokiem a wczesnym romantyzmem, epoka wprowadzająca organy do sali koncertowej w orkiestrach symfonicznych. Organy są obecnie najstarszym instrumentem w województwie lubuskim.

Najstarszym elementem wyposażenia świątyni jest późnogotycki ołtarz szafiasty z około 1500 roku w formie tryptyku z rzeźbą Matki Boskiej z Dzieciątkiem, koronowanej przez dwa aniołki oraz licznymi niewielkimi figurkami apostołów i świętych, a także z późnorenansowymi zwieńczeniami z pierwszej ćwierci XVII wieku oraz predellą z 1610 roku. W predelli namalowana scena Ostatniej Wieczerzy z wyeksponowanym motywem czterech płonących świec. W zwieńczeniu ołtarza głównego to rzeźbiona grupa Ukrzyżowania opatrzona dobitnym cytatem **Jezus Chrystus wczoraj i dziś , tenże i na wieki.**

7.0 Nietkowice - Parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa

Pierwsza wzmianka odnosząca się do miejscowości pochodzi z 1511 roku, kiedy to rezydował tu Sigismund von Rothenburg, był dziedzicem dóbr lennych. Ziemią władali do 1788 roku, po czym kupił je książę Piotr Biron. Około 1830 roku w okresie władania majątkiem przez córkę Birona, księżną Paulinę Marię von Hohenzollern-Hechingen, zbudowała dwór. W prawdzie przetrwał do naszych czasów dwór, ale, niestety mocno przekształcony, przez co utracił cechy stylowe.

Murowany budynek założono na planie prostokąta. Jest piętrowym, podpiwniczonym obiektem nakrytym dwuspadowym dachem z wystawką po stronie frontowej. Wejście główne w centralnej części budowli, było ozdobione kanelowanymi pilastrami. Elewacje pozbawiono historycznego wystroju w czasie remontów prowadzonych po II wojnie światowej. Obecnie budynek pełni funkcję mieszkalną. W pobliżu dworu istnieją pozostałości parku krajobrazowego, założonego prawdopodobnie w pierwszej połowie XIX wieku. Pozostały budynki folwarczne przykryte dachami dwuspadowymi i są murowane, parterowe. W Nietkowicach warto zwrócić uwagę na murowany kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, budowla wzniesiona około 1880 roku. Jest świątynią założoną na rzucie prostokąta wyodrębnioną apsydą i czterokondygnacyjną wieżą wzniesioną po zachodniej stronie korpusu. Do korpusu zasadniczego przylegają dwie przybudówki oraz przedsionek. We wnętrzu do wejściowej przylega dwukondygnacyjny chór. W prezbiterium znajduje się drewniany ołtarz z wyeksponowaną pośrodku figurą Najświętszego Serca Pana Jezusa. W niszach po obu stronach widnieją rzeźby świętych i tak po prawej stronie w habicie franciszkańskim stoi św. Antoni z Padwy, zaś po lewej stronie umieszczono postać młodego mężczyzny w sutannie jezuickiej z Dzieciątkiem Jezus na rękach. Prawdopodobnie jest to jeden z patronów ministrantów i lektorów św. Stanisław Kostka. Zgodnie z przekazami, które zachowały się na jego temat w styczniu 1566 roku ciężko zachorował i chciał przyjąć komunię

świętą w domu. Sprzeciwił się temu gospodarz, u którego wynajmował pokój. W nocy miał widzenie – św. Barbara przyniosła mu komunię, a sama Matka Boska podała Dzieciątko. Prezbiterium rozcięte jest oknami witrażowymi, na sklepieniu odmalowano zastępy niebieskie towarzyszące Bogu Ojcu, który przekazuje Mojżeszowi kamienne tablice z Dekalogiem.

7.1 Brody - Kościół filialny pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny

Wieś leżąca na prawym brzegu Odry. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1789 roku. Wieś była własnością rodu Rothenburg, a następnie do księcia Piotra Birona i jego córki Pauliny Marii Luizy von Hohenzollern-Hechingen. W czasie II wojny światowej wieś będzie wraz z Bródkami zapleczem obrony wały MRU. Do ciekawych obiektów należy kościół budowany na potrzeby wyznania luterańskiego. Po 1945 roku przekazany na potrzeby kościoła rzymsko-katolickiego. Budynek wzniesiono około 1885 roku, jest murowany, jednonawowy założony na planie prostokąta z wydzielonym wielobocznie zamkniętym prezbiterium. Korpus nawowy nakrywa dach dwuspadowy, prezbiterium wielospadowy. Elewacja otynkowana, okna na dwóch poziomach prostokątne przykryte nadprożem łukowym. Elewacje podzielono gzymsem. Okna w górnej części elewacji doświetlają wnętrze świątyni. Do nawy dobudowano czworoboczną wieżę od strony zachodniej przykrytej ostrosłupowym hełmem. Do wnętrza wejście znajduje się w przyziemiu wieży od strony zachodniej z małą kruchtą. Do nawy dobudowano od strony południowej i północnej po dwie przybudówki, przykryte dachami jednospadowymi. Nawa główna przykryta stropem drewnianym belkowym ze ozdobnymi sterczynami. Ołtarz główny od strony wschodniej znajduje się w prezbiterium przykrytym sklepieniem kolebkowym. Obraz Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny jest umieszczony między stylizowanymi kolumnami, przykrytym łukiem. W zachodniej części nawy znajduje się empora organowa, oparta na ścianach zewnętrznych i wsparta na dwóch słupach. Organy typu szafiastego pochodzą około 1900 roku. Nie ma wzmianki kto wykonał. Brak danych.

7.2 Pomorsko - Kościół filialny pw. Św. Wojciecha

Pomorsko zostało udokumentowane w XIV wieku . Potwierdzone w 1690 roku. We wsi położonej na prawym brzegu Odry pierwszą siedzibę dworską zbudowano prawdopodobnie w wieku XVIII po 1726

roku. Wieś należała do właścicieli rodziny von Schmettow. Pozostałość tej rodziny zostały zachowane w murach obecnego pałacu położonego w południowej części wsi w okolicach kościoła. W pałacu obecnie znajduje się szkoła i biblioteka publiczna. Obecny wygląd pałacu jest efektem przebudowy w 1870 roku. Pałac wzniesiono na planie prostokąta, z aneksami w bocznych skrzydłach. Fasadę pałacu wzbogacono cylindryczną, trzykondygnacyjną wieżą. Nad centralną częścią elewacji frontowej góruje ozdobny szczyt o falującym obrysie. Po II wojnie światowej pałac uległ częściowemu zniszczeniu. Podczas adaptacji na szkołę usunięto barokowy portal. W sąsiedztwie pałacu zachowała się oficyna z końca XVIII wieku oraz park o powierzchni prawie 7 ha, założony w tym samym czasie co budowa pałacu. Oficyna budowana jest na planie wydłużonego prostokąta i nakryta dachem dwuspadowym.

Kościół filialny pw. Św. Wojciecha

We wsi Pomorsko znajduje się neogotycki kościół z 1858 roku. Pierwsza zmianka o świątyni istniała w XV wieku, ale był to prawdopodobnie obiekt drewniany lub szachulcowy. W drugiej połowie XVI wieku kościół był obiektem należącej do religii luterańskiej, która w XIX wieku wzniosła nową neogotycką budowlę ceglana. I tak było do końca II wojny światowej. Kościół jest jednonawową budowlą z apsydą znajdującą się po stronie wschodniej i z prostokątną wieżą po zachodniej.

8.0 Nowe Kramsko – Parafia pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny

Nowe Kramsko wieś przed zaborem leżała w granicach Rzeczypospolitej, po rozbiorach Polski, aż do 1945 roku znajdowała się pod panowaniem niemieckim. Pierwsza wzmianka o wsi pojawiła się w 1295 roku. W 1314 roku komes Jaktor z Kłępska wraz z żoną część wsi nadaje dla klasztoru w Obrze. Kościół parafialny istniał w Nowym Kramsku już w XVI wieku, wcześniej funkcjonował jako filialny parafii w Kłępsku.

Kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny

Kościół zbudowany w latach 1759-69 z inicjatywy ówczesnego proboszcza. W 1955 roku do korpusu dobudowano wieżę. Kościół jest murowaną jednonawową budowlą wzniesioną na planie owalnym, z prostą ścianką zachodnią i prezbiterium od wschodu zamykającym trójbocznie. Przy nawie zbudowano dwie półkoliste kaplice, a przy prezbiterium dwie zakrystie. Korpus jest nakryty dachem wielospadowym, zaś wieża zwieńczona cebulastym hełmem z latarnią. We wnętrzu świątyni zastosowano różne formy sklepień, w nawie pozorne, w prezbiterium kolebkowe, w kaplicach hemisferyczne, a w zakrystiach żaglowe. W kościele zachowało się wyposażenie późnobarokowe, m.in. ołtarz główny.

8.1 Nowe Kramsko – Kaplica Wszystkich Świętych.

Kaplica cmentarna z płytami ściennymi w formie krypt. Obiekt współczesny z XX wieku wraz z ołtarzem.

8.2 Wojnowo - Kościół filialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej

Nad jeziorem Wojnowskim odnajdziemy pod względem turystycznym i historycznym wieś Wojnowo. Niegdyś była wsią rybacką, którą odnotowano po raz pierwszy w 1623 roku. Była to własność klasztoru cystersów w Obrze. W momencie kasaty zakonu, czyli w 1835 roku wieś była własnością rodu von Unruh. Na początku XX wieku do 1909 roku majątek należy do barona Aschwina von Cramma, następnie po śmierci właścicielką została hrabina von Biesterfeld. W Wojnowie urodził się książę Bernard – ojciec Beatrix obecnej królowej Holandii. Po byłych właścicielach pozostał zespół pałacowo-parkowy. Park krajobrazowy o pow. 2,7 ha z zabudowaniami folwarcznymi z XIX wieku, tu także znajduje się dziewiętnastowieczna oficyna zamieniona po 1945 roku w kaplicę. Pałac wzniesiono około połowy XIX wieku

prawdopodobnie na miejscu starszej budowli. W 1910 roku przebudowano elewację tylną od strony jeziora. Murowany pałac jest piętrowa podpiwniczoną budowlą neobarokową, założono na planie prostokąta. Nakrywa go wysoki łamany dach dwuspadowy z lukarnami. Po bokach budowli znajdują się sześcioboczne wieżyczki nakryte wielobocznymi daszkami. Rodzina Lippe-Biesterfeld mieszkała do 1944 roku. W czasie II wojny światowej pałac był zajęty przez SS, natomiast po 1945 roku jest tu sanatorium dla dzieci.

Dawna oficyna to murowany, klasycystyczny budynek z pierwszej połowy XIX wieku., założony na planie prostokąta. Obecnie jest to kaplica – kościół pw. Matki boskiej Częstochowskiej. Budynek nakrywa dach dwuspadowy z drewniana sygnaturką pośrodku kalenicy. W bocznej elewacji obiektu znajduje się szeroki pseudoryzalit, w którym umieszczono otwór wejściowy z dwiema prostymi kolumnami podtrzymującymi szeroki gzyms. W jednoprzestrzennym wnętrzu przykrytym drewnianym stropem belkowym, wspartym na czterech słupach, dominuje współczesne wyposażenie. Jedynym elementem zabytkowym jest konfesjonał z drugiej połowy XIX wieku, przeniesiony z innej nieznannej świątyni.

9.0 Smolno Wielkie – Parafia pw. Chrystusa Króla

Wieś Smolno Wielkie leży nad rzeką Obrzycą, dopływem Odry. Wieś liczy około 700 lat, chociaż pierwsze stulecie istnienia nie jest znana. Pierwsze wzmianki zapisane pochodzą z roku 1458, wtedy wspomina o wsi Hans Sucko, przejętej przez rodzinę von Schenckendorff. Rodzina ta była właścicielem miejscowych dóbr aż do roku 1817, kiedy to po kampanii napoleońskiej zmuszona została do opuszczenia majątku. Po II wojnie światowej został zniszczony pałac murowany w stylu angielskim rodziny Schenckendorff. Natomiast ciekawym obiektem jest wzmiankowany w 1451 roku kościół który był niewątpliwie budowlą drewnianą. W wieku XVI świątynie przejęli protestanci. Obecny wzniesiony został jako zbór ewangelicki w drugiej połowie XIX wieku, po II wojnie światowej przekazany na świątynię rzymsko-katolicką, po przybyciu osadników katolickich w 1945 roku ze wschodu. W kościele znajdują się płyta dziękczynna, ufundowana przez Christopha von Schenckendorff, głównego fundatora kościoła ewangelickiego z 1680 roku.

9.1 Podlegórz - Kościół filialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego

Wieś usytuowana na wzniesieniu, u podnóża płynie kanał Obrzycki. Większość mieszkańców to osadnicy ze wschodu którzy przybyli po 1945 roku. Znajduje się tu pięknie położony na malowniczym wzgórzu kościół. Świątynia została zbudowana na przełomie XVII i XVIII wieku. Była rodzimym kościołem książęcej rodziny Reussów, właścicieli Trzebiechowa, Radowic i okolicznych terenów. Został on zbudowany w stylu nawiązującym ściśle do kanonów budownictwa romańskiego. W podobnym stylu na wzgórzu wzniesiono grobowiec rodzinny Reussów, w którym zostali pochowani ostatni właściciele von Reussów. W kościele znajdują się również zabytkowe organy fundowane przez księcia z okazji srebrnego jubileuszu. Organy z 1901 roku, wybudowane przez Wilhelma Sauera. Szafa organowa w stylu eklektycznym z elementami neoklasycznymi, wykonana z drewna sosnowego. W roku 2010 były prowadzone prace konserwatorskie przez firmę Adama Olejnika. Kościół wzniesiony został z kamienia polnego z licznymi kamiennymi elementami dekoracyjnymi i budowlanymi z piaskowca.

Ołtarz po stronie wschodniej jest mały symboliczny powstały po II wojnie światowej z elementami wschodnimi, znajdujący się pod dużym witrażem. Sufit drewniany kolebkowy.

9.2 Ostrzyce – Kaplica Matki Bożej Różańcowej

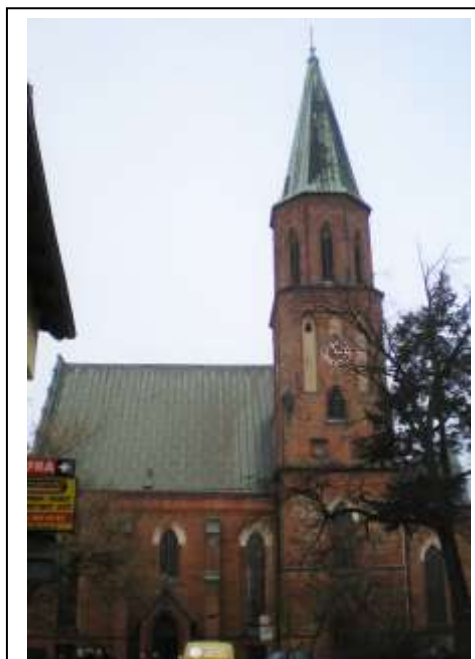
Wieś Ostrzyce na początku należała do rodziny von Troschke, następnie do Diebitschów i Reussów. Zachowały się tu budynki dawnej pruskiej szkoły i domu nauczycielskiego. Latem 1924 roku odsłonięto pomnik I wojny światowej z nazwiskami byłych mieszkańców wsi. W 1945 roku pomnik na długie lata zniknął, pozostało kilka kamieni. Obecnie istnieje na płytach zapisane nazwiska niemieckie ofiary tamtej wojny, które pochłonęły tysiące istnień ludzkich po wszystkich stronach konfliktu. Kaplica powstała w XX wieku dla mieszkańców i ma charakter obiektu współczesnego. Nad małą kruchtą znajduje się dzwonnica. Kaplica w stylu halowym ze słupami, sufit płaski wykonany z desek. W ołtarzu obraz Matki Bożej Różańcowej oprawiony kwiatami.

10.0 Kościół Parafialny pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Świętego w Sulechowie

Sulechów jest położony w północnej części powiatu zielonogórskiego. Południowe tereny zajmuje pradolina Odry płynącej wzdłuż granicy gminy z gminami Zielona Góra i Czerwieńsk, zaś pozostałe tereny to Wysoczyzna Lubuska. Duża część obszaru gminy jest zalesiona. W wschodniej stronie Sulechowa znajduje się rezerwat przyrody „Radowice” tu występuje starodrzew liściasty: dęby, buki, daglezie, modrzewie i akacje. Gminę przecina południkowo droga nr 3 i S3 oraz 32 skręcająca w Sulechowie w kierunku Poznania przez Wolsztyn. W części Wysoczyzny leży miasto Sulechów, którego początki osadnictwa kojarzy się z miejscem skrzyżowania szlaków handlowych Poznań – Chociebuż z traktem prowadzącym z Pomorza na Śląsk. Gdzie był pierwszy gród z ośrodkiem osadniczym, te miejsce jest nie znane. Przepuszczalnie w miejscu obecnego zamku. Były to tereny, które początkowo silnie związały się z Wielkopolską. Do połowy XIV wieku miasto należy do diecezji poznańskiej, a w 1376 roku do wrocławskiej. Za czasów następców Henryka Pobożnego miasto wchodzi w skład księstwa glogowskiego. Położenie w strefie przygranicznej nękałymi licznymi konfliktami pomiędzy Brandenburgią a Wielkopolską i Śląskiem. Nie wiadomo dokładnie, kiedy doszło do reformy przestrzennej i wytyczenia granic miasta. Najstarsza wzmianka o mieście, a także o zamku jest datowana na 1319 rok. W 1329 r. o mieście i zamku wspomniano w dokumencie zawierającym listę miast i zamków, które Henryk żagański oddał w lenno Janowi Luksemburskiemu. W 1482 r. miasto z zamkiem zostaje sprzedane przez króla Macieja Korwina elektorom brandenburskim. Średniowieczne miasto, którego granice są do dziś czytelne w centrum Sulechowa, opasywał pojedynczy mur obronny. Zbudowano go prawdopodobnie w ciągu XIV wieku. Obwarowanie to łączyło się z zamkiem mającym własne umocnienia. Schemat układu urbanistycznego tworzą dwie ulice okalające owal murów obronnych. W środkowej części rynek z którego wyprowadzono po dwie ulice w narożnikach. W zachodniej stronie miasta ulokowano kościół parafialny z cmentarzem przylegającym do murów. Prawa miejskie miasto otrzymuje zapewne według wzoru magdeburskiego, jednak do dziś nie zachował się przywilej lokacyjny. Czym zajmowali się mieszkańcy miasta średniowiecznego wiemy niewiele. Jest to okres powstawania pierwszych winnic i uprawy winnej latorośli z produkcją wina. Później dojdzie jeszcze browarnictwo i powstają pierwsze ośrodki sukiennicze. Okres nowożytny to czas rozwoju przestrzennego miasta, zwłaszcza dynamicznego wzrostu roli przedmieść. W tym czasie przebito dwie bramy; Nową czyli Królewską i Krośnieńską. Sulechów znacznie ucierpiał w czasie pożarów. Dwa z nich w latach 1557 i 1633, zniszczyły całe miasto. Pożogę ułatwiała konstrukcja budynków, które przeważnie były drewniane lub szachulcowe. W wieku XIX miasto znalazło się w bardzo trudnej sytuacji ekonomicznej. Postęp techniczny spowodował degradację tradycyjnych rzemiosł, głównie sukiennictwa, to był powód do upadku gospodarczego miasta. Rozebrano znaczną część murów obronnych, kościoły, a także przebudowano ratusz. Dokonywano przebudowy budynków mieszkalnych z szachulcowych na murowane. Działania walczących podczas II wojny światowej armii spowodowały znaczne zniszczenia, głównie zabudowy mieszkalnej. Miasto zostało zrujnowane w 60 procentach. Kres odbudowy w dużym stopniu odmieniła architekturę otoczenia rynku. Ocalały obiekty jak; fara, zamek, ratusz, Brama Krośnieńska i kościół zamkowy (zbór).

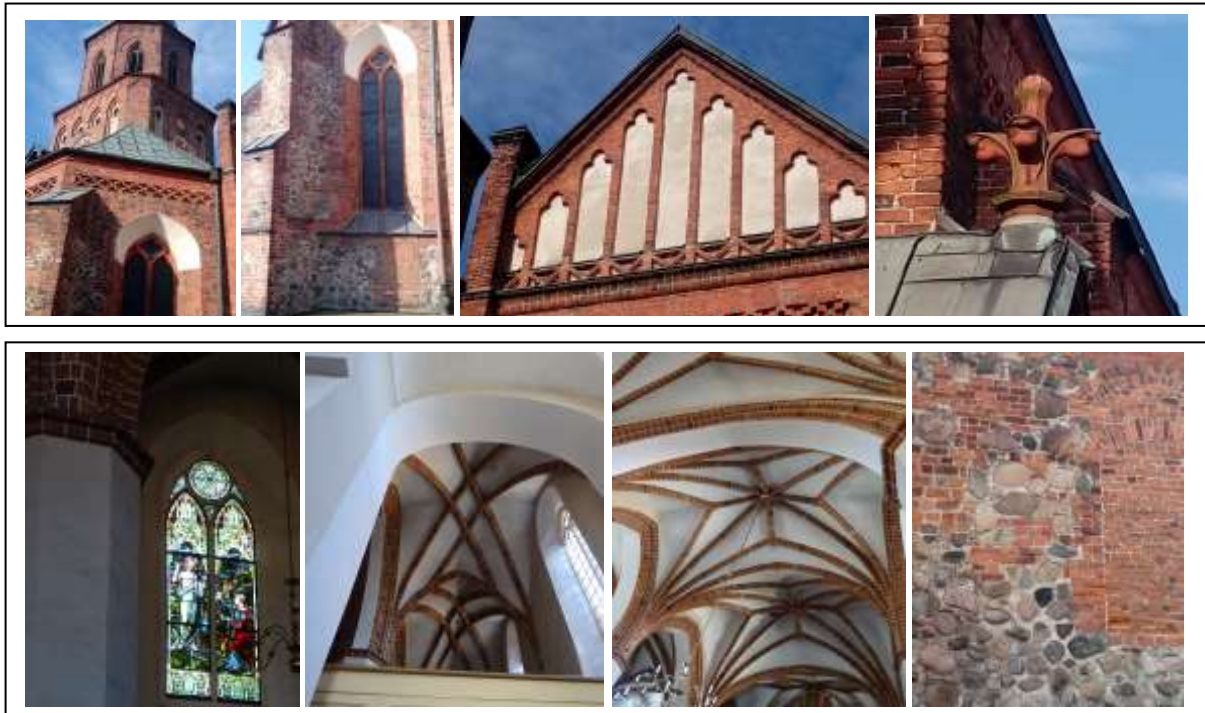
Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego

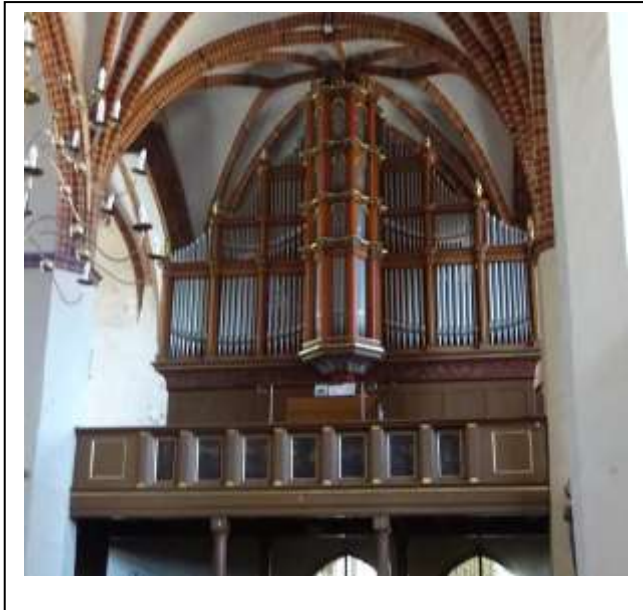
Jest najstarszą i okazałą świątynią w Sulechowie, widoczna z dala, z różnych stron. Kiedy powstała, nie ma pewnego zapisu, historycy sprzecząją się w tej dziedzinie. Opierając się na zachowanych kamiennych fragmentach w przyziemnych częściach murów, można stwierdzić, iż pierwotnie na tym miejscu był niewielki kościółek, a może duża kaplica z granitowych kostek. Obiekt ten mógł powstać w połowie XIII wieku. Zwolennicy twierdzą, że obiekt ten powstał w okresie romańskim lub wczesno gotyckim z elementami romańskimi. Ten jednonawowy obiekt charakteryzował się wyodrębnionym prezbiterium oraz wieżą od strony zachodniej. Pierwsza wzmianka o kościele parafialnym pochodzi dopiero z 1448 roku. Pod koniec XV wieku przebudowano świątynię na późnogotycki obiekt o układzie halowym. Prace zakończono po latach, wyposażając wewnątrz 15 grudnia 1499 roku w charakterystyczny dla gotyku – wieloskrzydłowy szafiasty ołtarz. Cenny ołtarz liczy pół tysiąca lat i choć zachował się w stanie fragmentarycznym

zaliczany jest do najbardziej znanych polipityków późnego średniowiecza w Polsce, prezentując pod względem wartości artystycznych klasę europejską. Wykonawcą był prawdopodobnie mistrz z Gościeszowic. Zdekompletowany ołtarz składa się jedynie z 12 malowanych kwadratów, wykonanych temperą na gruncie kredowym. Koloryt obrazów opiera się głównie na kontraście barwnych odcieni i czerwieni na złotym tle. Obecnie polipityk znajduje się w kościele św. Wawrzyńca w Babimoście. W roku 1539 kościół od katolików przejęli protestanci, którzy będą zarządzać do 1945 roku. W 1557 roku w czasie pożaru miasta zniszczeniu ulega także świątynia, w tym sklepienie, szczyt zachodni oraz wieża. Podczas odbudowy dolnej partii wieży

zamieniono na kruchnę , natomiast od strony południowej wybudowano nową wieżę. Kościół otrzymał nowy szczyt oraz sklepienie gwiaździste. W następnych latach postawiono przybudówki przy chórze i emporach, a w roku 1884- 1893 na wieży nadbudowano górną kondygnację. W 1925 roku wnętrze świątyni otrzymało neogotyckie wyposażenie. Obecna świątynia to kamiennie-ceglana budowla o korpusie nawowym nakrytym wysokim dachem dwuspadowym i wieży zwieńczonej wysmukłym hełmem ostrosłupowym. Korpus wzmocniony uskokowymi przyporami, a wnętrze świątyni doświetlone przez wysokie okna ostrołukowe. Przy korpusie stoi niższe od niego i zamknięte trójbocznie prezbiterium. Szczyty zdobią gotyckie blendy oraz sterczyny. Sufity w nawie głównej jako gwiaździste, a w nawach bocznych i kaplicy sieciowe. Natomiast w kruchnie zachodniej kolebkowe z lunetami. Prezbiterium od nawy głównej oddzielone ostrym profilowanym łukiem tęczowym. Od północy i południa wewnątrz znajdują się empory, a od zachodu chór muzyczny z organami. W roku 1622 ze składek mieszkańców zostały zakupione i zamontowane organy, będą do 1827 roku. Nowe organy zostaną wykonane we Wrocławiu i zamontowane w Sulechowskiej świątyni. Ostatecznie w 1922 roku powstają organy budowane przez Gustawa Heinza największe na Ziemi Lubuskiej mimo działań II wojny światowej w kościele w Sulechowie. Majestatyczny

trzymanaułowy instrument przyciągnie uwagę swoim brzmieniem. Organy doskonale nadają się do celów religijnych podczas nabożeństw ale także koncertowych. Liczne koncerty przyciągają wielu miłośników muzyki organowej. Na parapecie chóru muzycznego znajduje się siedem późnobarokowych obrazów o tematyce religijnej. W XVIII wieku wewnątrz kościoła stawało się coraz ciasniejsze. Dlatego powiększono powierzchnie użytkową, zaraz po działaniach wojny 7 – letniej. W trakcie tych prac wykonano nowy ołtarz główny, w którym umieszczono

obraz „ Zdjęcie Chrystusa z krzyża” pędzla Bernarda Rode z Berlina. Druga część obrazu „ Złożenie Chrystusa do grobu” znajduje się w Marienkirche w Berlinie. Ołtarz wykonany jest w formę trójkątnej apsydy w stylu neogotyckim, przedstawiający obraz w maswerku wczesnogotyckim, uzupełnieniem są pinakle i wimpergi. Po bokach uzupełnieniem podobnym do centralnej części występują patroni polskiego kościoła; św. Wojciech i św. Stanisław Kostka. W kaplicy pod wieżą znajduje się ołtarz boczny z obrazem Matki Boskiej Jasnogórskiej. Dziś świątynia prezentuje się wspaniale, będąc zabytkiem o znaczących wartościach artystycznych i stanowiąc w średniowiecznym układzie urbanistycznym obiekt niezmiernie ważny.

Tu także należy wspomnieć o oknach przeważnie okrągłych- zielonkawa szybka oprawiona w otów. Takie szklenie było wykonywane w XV i XVI wieku i nazywa się gomótkami. Szklenie te występuje bardzo rzadko w architekturze

10.1 Sulechów - Kościół filialny pw. Najświętszego Imienia Maryi

Przez wiele stuleci miasto było protestanckie głównie luterańskie, lecz wyznanie katolickie nigdy nie wymarło. W II połowie XIX wieku liczba katolików zaczęła się powiększać, powstała samodzielna gmina wyznaniowa i ona z braku świątyni postanowiła zbudować własny kościół katolicki. W 1864 roku utworzono katolicką parafię, następnie wykupiono przy ul. Żeromskiego szachulcowy budynek halowy byłej farbiarni zbudowany w latach 1780-90 i po adaptacji do celów religijnych zaczęto odprawiać nabożeństwa. Prace zakończono w 1867 roku. Nowa parafia obejmowała wiernych z Sulechowa i 17 okolicznych wsi. W najbliższym

czasie wybudowano jednopiętrowy dom, który był plebanią. W latach 1884-1902 budynek ten służył jako katolicka szkoła. W tym okresie do kościoła dostawiono wieżę z iglicą. Kościół dzięki parafialnej wspólnotce stopniowo piękniał. Pomnażano wyposażenie i wzbogacono wystrój, przez co skromne wnętrze zyskało na kolorycie. Urządzono ołtarz

główny i dwa boczne. W 1913 roku zbudowano małą kaplicę w tylnej części świątyni z kopią przedstawiającą pietę, oraz chór muzyczny z organami. Organy piszczałkowe z dwoma manuałami i pedałami. Ma 14 głosów i pochodzą z 1907 roku. Zostały wykonane

w Zakładach Budowy Organów A. Spiegel-a w Rychtalu na Śląsku. Szafa organowa jest w stylu klasycznym i pochodzi z okresu budowy instrumentu. W 1909 roku powstaje ambona z malowidłami czterech ewangelistów. Kościół posiada dobre oświetlenie, ponieważ w ścianach znajdują się ozdobione maswerkami okna. Strop płaski oparty na 6 cylindrycznych kolumnach. Łagodne łuki dowodzą, że architekci nawiązali do stylu historycznego. Wnętrze do złudzenia przypomina halę przemysłową. Po II wojnie światowej był jedynym kościołem czynnym w mieście do około 1948 roku. Później powodu braku środków finansowych był obiektem nieczynnym. Od 1993 roku przystąpiono do renowacji i uruchomienia kościoła, jako filialnego a następnie przekazano kościół dla duszpasterstwa wojskowego. Powstał kościół garnizonowy w 2015 roku i jest do dnia dzisiejszego. W ołtarzu głównym znajdującym się w małym trójbocznym prezbiterium umieszczono obraz Bassariego „Maria z dzieciątkiem Jezus”, подарowany dla kościoła przez Muzeum Berlińskie, a w ołtarzach bocznych są dwa inne obrazy ofiarowane przez kapitułę wrocławską. Z lewej strony „Chrzest Chrystusa” pędzla włoskiego malarza Sebastiano Mainardiego, a z prawej strony obraz „Święta Anna” autorstwa Schmiedala.

10.2 Sulechów – Kaplica szpitalna (na oddz. Wewnętrznym)

Pierwsza kaplica powstała w momencie przebudowy szpitala w latach osiemdziesiątych XX wieku. Obecna powstała podczas budowy nowego szpitala i kaplica została przeniesiona z pomieszczenia nad oddziałem dziecięcym do nowej części szpitala. Kaplica jest w stylu nowoczesnym i nie posiada elementów zabytkowych.

10.3 Sulechów – Kaplica szpitalna (na oddz. rehabilitacji)

W momencie budowy ośrodka rehabilitacyjnego na pierwszym piętrze przy rejestracji była kaplica. Obecnie została przeniesiona na parter. Kaplica jest nowoczesna i nie posiada elementów zabytkowych.

10.4 Kalsk – Kościół filialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej

Pierwsze wzmiankowanie o wsi pochodzi z roku 1385, kiedy mieszkał tu niejaki lachnicz Celma. Około 1500 roku źródła wskazują na ród von Loben posiadający swoje dobra w Kalsku. Pierwsza siedziba szlachecka została zbudowana na przełomie XVII i XVIII wieku, lecz następne prace przy pałacu miały miejsce w trzeciej części XIX wieku. W tym czasie od 100 lat byli właścicielami rodzina Sydow, a kupił w 1792 roku Ludwig von Sydow i pozostanie do 1945 roku. Po wojnie w pałacu mieściło się kilka instytucji , przedszkole i biblioteka, a od 1998 roku użytkuje budynek PWSZ z Sulechowa. Obecnie filia UZ z Zielonej Góry. Pałac jest położony w centrum wsi w otoczeniu rozległego parku krajobrazowego i zabudowy folwarcznej. Pałac jako rezydencja jest piętrowa, podpiwniczona budowla założona na rzucie podkowy z ośmioboczną wieżą, którą wzmocniono narożnikami. Elewacja frontowa jest urozmaicona ryzalitem z wejściem głównym i gankiem wspartym na dwóch kolumnach, nad którym znajduje się tablica z herbem rodziny von Sydow. Korpus jest nakryty dachem czterospadowym z naczółkiem. Elewacje charakteryzują się bogatą dekoracją architektoniczną w postaci

pilastrów, lizen, obramowań drzwiowych i okiennych, gzymsów, boniowań i płycin. Wnętrze pałacowe zachowało elementy historycznego wystroju. Pięknie prezentują się sień i klatka schodowa oraz sztukateria sufitowa.

Kościół filialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej

Kościół jest późnogotycką, kamiennie- ceglana budowlą wzniesioną na początku XVI wieku. Nieduża nawa o zarysie prostokątnym z trójbocznie zamkniętym prezbiterium, po stronie zachodniej ma nadbudowaną w 1826 roku czworoboczną wieżę. W elewacji nawy oraz w ścianie wieży zachowały się portale ukosowe o wykroju w tzw. ośli grzbiet. Nad wejściem w wmurowanej cegle widnieje data 1521. Nawa jest nakryta dachem dwuspadowym, gontem część prezbiterialna wielopołaciowym, natomiast wieża hełmem ostrosłupowym. We wnętrzu świątyni zachowało się pozorne sklepienie kolebkowe. Jest brak wyposażenia zabytkowego. Obok kościoła jest klasycystyczna kaplica nagrobna z pierwszej połowy XIX wieku. Jest to murowany budynek na planie prostokąta z półkolistym otworem wejściowym

umieszczonym w ryzalicie fasady. Ryzalit wieńczy trójkątny naczółek ze stiukową dekoracją kwiatową. Kaplicę nakryto dachem czterospadowym.

11.0 Sulechów – Parafia pw. Stanisława Kostki w Sulechowie

W Sulechowie jest najmłodszym kościołem. Powstał na miejscu tzw. Nowego Kościoła otwartego w 1710 roku, po latach eksploatacji groził zawaleniu i w końcu 1897 roku zostaje rozebrany i przystąpiono do budowy murowanego kościoła protestanckiego, oddanego do użytku w 1905 roku. W czasach niemieckich istniał tu cmentarz i szopa cmentarna która była świątynią protestantów zwanymi pietystami. Był to dom modlitwy, służącą parafianom mieszkającym w tej części miasta i Kruszyny. Pietyzm był jedynym z ruchów religijnych w luteranizmie, przeciwstawiającym się racjonalizmowi propagującym ascezę. Nurt ten

rozwijał się na przełomie XVII i XVIII wieku. Po 1945 roku stał się kościołem filialnym sulechowskiej fary i kościół służył przede wszystkim młodzieży, skoncentrowanych w tamtym rejonie szkół. W roku 1980 kościół stał się decyzją oddzielną parafią. Kościół jest gmachem jednonawowym, z apsydą prezbiterialną od zachodu, zbudowany w stylu nawiązujący do gotyku. Ciekawie prezentują się; drewniane zwieńczenie nawy oraz oddające ducha parafii ołtarzowe witraże. To że kościół był przeznaczony i służył protestantom, świadczą istniejące w jego wnętrzu empory w tym empory organowa. Ewangelicki rodowód świątyni możemy znaleźć od zewnątrz dwupoziomowy układ okien. Ołtarz główny wykonany współcześnie i prace zakończone w 2019 roku, składający się z trzech części. Ciekawie wygląda stół ołtarzowy z płaskorzeźbą przedstawiający „Ostatnią Wieczerzę” W kruchcie znajduje się płyta nagrobna z 1723 r. Ramianusa.

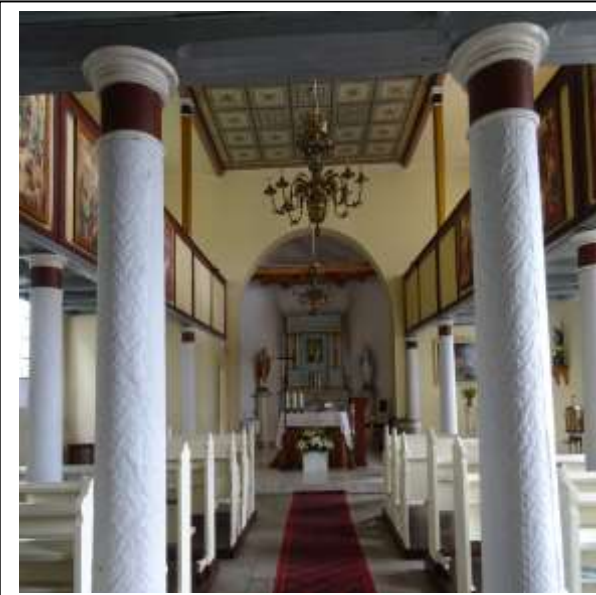
11.1 Mozów - Kościół filialny pw. Józefa

Wieś leżąca w gminie Sulechów wzmiankowana po raz pierwszy w 1308 roku. W 1385 roku jako właściciel wymienia się rodzinę von Lange. W 1404 majątek z siedzibą dworską należy do Mikołaja z rodu Wadwiczów. Od 1514 lub 1517 do 1744 roku wieś w rękach rodu von Knobelsdorff. W XVIII wieku dochodzi do podziału wsi na dwa majątki. Majątek umownie nazwany A jest najstarszą częścią wsi. Na początku XIX wieku należy do rodziny von Angern oraz Schwarz. Od 1850 roku własność Augusta Stubenrauch. Pałac nie istnieje, pozostał tylko park krajobrazowy o pow. 3 ha oraz oficyna z końca XVIII wieku. Rodzina

Schwarz posiadała majątek do 1857 roku. Po 1880 dobra należały do rodziny von Wentzel oraz Marii Angeli z domu hrabianka von Schmettow. Do zabytków Mozowa zaliczamy

kościół filialny z końca XIX wieku neogotycki, murowany jednonawowy z wieżą od zachodu, z apsydą prezbiterialną od wschodu, wewnątrz tablice nagrobne. Przy kościele fragment postumentu z datami i nazwiskami poległych mieszkańców Mozowa w wojnie francusko – pruskiej (1870- 1871), wojnie napoleońskiej oraz pierwszej wojnie światowej

12.0 Trzebiechów – Parafia pw. Wniebowzięcia Najświętszej

Maryi Panny

Trzebiechów, pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1308 roku. W drugiej połowie XIV wieku była śląską wsią książęcą, którą w 1442 roku otrzymał ród rycerski Troschke. Ród pochodzenia czeskiego władał do roku 1728, do śmierci ostatniego przedstawiciela rodu. Następnym właścicielem była rodzina von Schwerin, od której w 1765 roku dobra odkupił hrabia Henryk Reuss. Druga połowa XVII wieku to okres napływu protestanckich uchodźców ze Śląska. Przybyła grupa przede wszystkim sukienników, którzy dostali zgodę na osiedlenie się. W tym czasie nastąpił szybki rozwój sukiennictwa i liczba mieszkańców, to spowodowało nadania praw miejskich w 1707 roku oraz z inicjatywy właściciela Trzebiechowa. Jednak w 1860 roku miasto utraciło prawa miejskie. Po uzyskaniu praw miejskich miasto było bardzo czytelne i tak od południa zamknięte wieżą kościelną, a od północy głównym wejściem do pałacu. Obok terenów pałacowych w latach 1903-05 z inicjatywy księżnej sasko-weimarskiej Marii Aleksandry Reusse założono sanatorium przeciwgruźlicze. Pałac zbudowano na miejscu starszej budowli, była tu siedziba rodu Troschków, wzniesiona pod koniec XVI lub na początku XVII wieku. Ślady murowanego dworu zachowały się w piwnicach i na parterze dzisiejszego pałacu. W 1876 roku książę Henryk Reuss na bazie starszej budowli rozpoczął wznoszenie głównego skrzydła pałacu. W 1901 roku dobudowano skrzydła boczne. Po II wojnie światowej opuszczony budynek ulegał niszczeniu, dopiero w latach 1979-83 po remoncie został przeznaczony na cele oświatowe. Budowla jest ciekawym przykładem architektury pałacowej nawiązującej do renesansowych rezydencji francuskich. Jest budynkiem dwukondygnacyjnym z dwoma wieżami i ryzalitami podkreślającymi fasadę. Obiekt nakrywają podwyższone dachy. Elewacja pałacu ozdobiona jest m.in. boniowaniem, gzymsami oraz obramieniami okien. Pałac stoi w rozległym parku. Pierwotny dwór także otoczony był przez park, o którym wspomina najstarsza wzmianka z 1670 roku. Park wzorowany na wzorach angielskich. Do dziś zachowały się ponad dwustuletnie dęby. Tu także na początku XIX wieku były elementy zabudowy barokowego ogrodu krajobrazowego. Obok pałacu jest kilka budynków parterowych z których najstarsza to klasycystyczna oficyna oraz dawna obora zbudowana w pierwszej połowie XIX wieku. Z 1876 roku pochodzi ujeżdżalnia obecnie hala sportowa. Budynki to na planie wydłużonego prostokąta nakryte dachami czterospadowymi, tylko ujeżdżalnia dachem mansardowym. Elewacje ozdobione są pilastrami, ponadto obiekt urozmaicają płytkie ryzality, które wieńczą wysokie przyczółki. Po drugiej stronie drogi do Sulechowa znajduje się dawne sanatorium, obecnie zajęte przez Dom Pomocy Społecznej, tu można oglądać wystrój i wyposażenie zaprojektowane w 1905 roku przez Henrygo van de Velde, jednego z czołowych twórców i teoretyków secesji. Do dziś zachowały się m.in. elementy stolarki drzwiowej, klatki schodowej, meble, polichromia. W Trzebiechowie można znaleźć kilka ciekawych budynków pochodzących z początków XIX wieku. Wcześniejsze spłonęły w trakcie pożaru miasteczka w 1830 roku.

12.0 Trzebiechów – Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej

Maryi Panny

Godnym obejrzenia jest też kościół parafialny. Najstarsza wzmianka o kościele należy do diecezji poznańskiej i pochodzi z 1308 roku. Była to drewniana świątynia, na miejscu której zbudowano szachulcowy kościół luterański. Dzisiejszy obiekt pochodzi z 1823 roku i został wymurowany w stylu późnoklasycystycznym. Jest to jednonawowa świątynia zbudowana na rzucie prostokąta, o elewacjach ozdobionych pilastrami i gzymsami. Po stronie północnej stoi kwadratowa wieża. Korpus nakrywa dwuspadowy dach, wieża zwieńczona jest kopulastym hełmem. Okna umieszczone w dwóch rzędach są prostokątne i półkoliste zamknięte mają także formę kolistą. Wewnątrz przy wschodniej, północnej i zachodniej ścianie znajdują się empory wsparte na drewnianych kolumnach. Kolumny podtrzymują strop drewniany przykrywający nawę. Przy ścianie południowej stoi ołtarz z końca XVIII wieku pochodzący z klenickiego kościoła, a obok niego ołtarz boczny z obrazem olejnym przedstawiającym młoda Marię, św. Annę oraz św. Joachima. Datowany na drugą połowę XVIII wieku, dawniej znajdował się w kaplicy pałacowej w Trzebiechowie. Na emporze północnej zachowały się organy z prospektem organowym. Organy zbudowane przez Ludwiga Hartiga w roku 1837. Organy te mają bardzo interesujące rozwiązanie techniczne.

12.1 Trzebiechów Kaplica Matki Bożej Częstochowskiej w Domu Pomocy Społecznej

Do kaplicy w DPS w Trzebiechowie nie mogłem dojść, ponieważ pandemia Koronawirusa zamknęło mi wszystkie drzwi.

12.2 Głuchów - Kościół filialny pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny

Kościół został zbudowany w latach 60 XX wieku z istniejącego magazynu i mieszkania. Wyposażenie jest uzupełniane do dnia dzisiejszego. Wystrój jest współczesny, pasujący do obiektu zewnętrznego. Sufit płaski podparty słupami, imitacja naw bocznych, ołtarz oparty na obrazie umieszczonym na predelli w której znajduje się tabernakulum. Ciekawostką są okna w formie klejonych witraży. W tych witrażach można odczytać życie Najświętszej Maryi Panny.

12.3 Ledno – Kaplica Matki Boskiej Rokitniańskiej

Kaplica na dzień dzisiejszy jest nie dostępna. Mieszkańcy wsi Ledno twierdzą, że od kilku miesięcy kaplica jest zamknięta. Na nabożeństwa mieszkańcy jadą do Trzebiechowa lub do Klenicy. Nie mogłem znaleźć miejsce kaplicy, pozostał tylko krzyż na placu przed kaplicą.